

knjiga kot dokaz, kam zabledi navdušen, naroden, a nerazsoden mlad človek v svoji zmedeni domišljiji, ako brez trdnih načel čita vse, kar mu pride pred oči, ter, preden se je kaj učil in kaj poizkusil, nastopa s praznimi, gostobesednimi frazami kot — reformator. V podrobnosti knjige ne posegam, samo pomilujem pisatelja, da ni imel odkritega prijatelja, ki bi mu bil pred natiskom knjige dejal: Prijatelj, tvoja volja je res dobra, navdušen si, ti ljubiš svoj narod kakor veš in znaš, a vse, kar si zapisal, je nezrelo in ne sodi v javnost. — »Naše delo bodi resno!« (str. 452).

—n.

Radivoj Peterlin-Petruška: Po cesti in stepi. Izdala »Slovenska Matica« v Ljubljani. Po cesti stopa kakor gorenjski fant. Korajžen je, a bolj neokreten in neotesan; seveda: mlad je še. »Svetlo se mu zdi življenje« (str. 30), »Nikoli in nikdar ne žanje« (str. 41), vendar je »Vesolja pijan« (str. 48) in »Ljubico ljubi kakor škrlanec pomlad« (str. 49). Po stepi zahrepeni njegovo srce. »Jaz pa pojdem po svetu« (str. 19), torej »Z Bogom, Olga!« (str. 21). Ali v »Tujini«, »Ko se spusti na zemljo mrak« (str. 55) »Nima mladenič nikočar« (str. 80) in »V samotnem drevo-redu« (str. 90) toži, da »Daleč veseli so dnevi« (str. 115). »Odmev« iz domovine mu prinaša »Spomin« (str. 250) na »Rojstni kraj« (str. 42) in tudi on mu pošilja »Pozdrav iz severa« (str. 46). »Zavriskal bi« (str. 116), ali »V lačni vasi« ga mučita »Glad« (str. 47) in »Grob ob cesti« (str. 106); zato samo vzdih: »Kje ste, ve radostne pesmi?« (str. 112). Vendar slutiti, da vstaja »Veliki dan« (str. 77), nekje »V samostanu« (str. 79) molijo menihi ... Morda se dvigne »Trudno srce« (str. 120) »K zvezdam« (str. 108), preden se snide s »Čudno nevesto« (str. 124). In »Kaj bo potem?« (str. 122). To so naslovi in motivi, to je pesem in življenje — Petruške. Nič novega, nič posebnega. Vendar je Petruška mlada sveža moč, tako, da gre bralec rad z njim »po cesti in stepi« in ta pot bi bila še prijetnejša, ko bi nekatere pesmi bile — izostale.

—r.

Zbornik. Na svetlo dala »Matica Slovenska«, XIX. zvezek. V Ljubljani 1912. Ta zvezek obsega gradivo za biografijo dveh manj znanih Slovencev, Abbéja Martina Kuralta in Antona Zupančiča. Martin Kuralt je v mnogem zanimiva oseba iz prosvetljene dobe, ki se je pri nas koncentrirala okoli barona Cojza, Anton Zupančič pa je bil učitelj A. M. Slomška in Koseskega, zanimiv kot ključna figura iz klečeplazne, psevdopatriotične dobe reakcije in predmarca. Literarna zapuščina prvega se je našla v olomuški c. kr. študijski knjižnici, na podlagi katere je Čeh dr. M. Remeš životopis sestavil, dr. Ilešič popolnil in dr. V. Zupan iz češkega prevedel na slovensko; literarno zapuščino Zupančičevo, ki jo hrani ljubljanski Rudolfinum, in druge njegove spise pa je obdelal dr. Fr. Ilešič. Kot pesnika in pisatelja sta oba za slovensko literaturo minimalnega ali skoro brez pomena, zanimiva sta le, kolikor izpopolnjujeta kulturno sliko svoje dobe. Martin Kuralt, ki v marsičem spominja na dr. Jakoba Zupana, je bil mož obsežnega znanja; znal je menda devet jezikov, pisal pa v latinskem, nemškem, italijanskem o bogoslovju, filozofiji in čebelarstvu. Pesmi njegove so tudi večinoma v tujih jezikih, v slovenskem le nekaj malega. Največje vrednosti v celem spisu pa je korespondenca z Linhartom, ne za Kuralta, ker Kuralt nas v take detajle ne zanima, ampak za Lin-

hartov životopis in za mišljenje Cojzovega kroga. Sin krepke generacije, ki je trdno zaupala moči prosvetljenih idej, se ni uklonil birokratskemu duhu v dobi restavracije, ki nikakor ni mogla biti prijazna njegovemu svobodomiselstvu, zato je svoja zadnja leta, ko so ga odslovili iz lvovske knjižnice, moral preživeti v eksilu na Češkem, kjer je pozabljen umrl. Ne tako Zupančič. Njegova vrsta, ki tudi korenini v Cojz-Vodnikovi dobi, nima več tiste odporne, vase zaupajoče moči, ona je le še upogljiva veja, ki si je poleg razredčenega prosvetljenega ideala v svoji slabosti zbrala bombastičen patriotizem za svojo oporo, kar je dobilo svoj izraz zlasti v Koseskem. Tudi Zupančič je kot slovenski pesnik brez pomena. Kot nemškega pesnika ga imajo Nemci zapisanega, in tudi tu je njegova veljava čisto provincialno štaterska: večinoma prigodnice kot pri Kuraltu. Slovenskega je bore malo, komaj za ime; v dobro mu štejemo lahko to, kolikor so slovenske razmere predmet njegovim pesmim in zgodovinsko-arheološkim razpravam. Zdaj nam je tudi že približno jasno, kaj bi bilo treba vzeti kot vodilno črto pri obeh razpravah. Prepričan sem, da jih v tej obliki ne bo temeljito prebralo več kot deset ljudi. — Naj se vendar dela po kakem principu: ali naj se poda material pregledno registriran, da ga bo znanstvenik z lahkoto uporabljal, — kaka slast je, ko se človek končno enkrat dokoplje po Kuraltovem životopisu do bibliografije in do pisem —, ali pa naj se material temeljito predela, da ga bosta vesela znanstvenik in laik, ne pa tako komentiranje v obliki nepotrebnih opomb, ki človeka le moti. O ekonomiji dela nima nobena izmed razprav pravega pojma, zato bo z razpravama le malokomu ustrezno.

Dr. Š.

Povijest filozofije. Spisal N. Albert Bazala. Svezak III. Povijest filozofije najnovejšega doba. Zagreb 1912. — S tem delom je Bazala, profesor filozofije na zagrebškem vseučilišču, dovršil svojo zgodovino filozofije. Zadnji zvezek obravnava Kanta, nemško idealistično filozofijo za Kantom, francoski pozitivizem, evolucionizem, materializem, obnovljeni idealizem in naposled moderno imanentno filozofijo. — V zgodovini filozofije, glede katere je moderna doba ustvarila neprimerno veliko, je težko najti kakšno novo pot in tudi Bazala je ni. Odlikuje ga interesanten način tolmačenja najrazličnejših sistemov, dobra označba razvoja in objektivno presojanje, ki podčrtuje tako vrline kakor notranje hibe vsakega sestava, seveda le v tem zmislu, da se pisatelj prav glede temeljnih vprašanj, ki človeškega duha zanimajo, ne postavlja na nobeno določeno stališče, ampak razodeva modernega sinkretističnega filozofa, ki pa časih pride v položaj, da mora skušati spajati med seboj tudi največja protislovja. V ostalem me Bazalova zgodovina filozofije spominja najbolj na Höffdingovo zgodovino filozofije — lahko umljiva, nekako impresionistična. Pisatelj stoji pretežno pod vplivom nemškega modroslovja; Comteja in Spencerja sicer ni zanemaril, nemški neokantianizem pa je morebiti prekomerno vpoštevan. Zgodovina specialnih filozofskih strok je pri Bazalu skromno obdelana — zgodovina religiozne filozofije, glede katere morem najbolj presojati, koliko je pisatelj svoji nalogi zadostil, pa je še dosti več kot skromno obravnavana. Pfeleiderer, Starbuck in Sabatier, to je pač veliko premalo. Za splošno izobrazbo Bazalovo delo zadostuje,